İslâm'da Nazârın Yeri

Soru: Nazar değme olayının halk arasında çok yaygın olduğu malumunuzdur. Her hangi bir durumla ilgili bir olumsuzluk meydana geldiğinde hemen "buna nazar değdi" gibi sözler edilebiliyor. Ayrıca nazar değmesi durumunda bir takım hocalara gidip okunuyorlar. Nazar değmesi diye bir şey İslam'da var mıdır? İzah eder misiniz?

Cevap: Allah Teâlâ mevcudâtı belli kanunlar ve esaslar üzerine yaratmıştır. Kâinatta meydana gelen şeyler varlıkların birbiriyle olan irtibatı ve alakası müvazenesinde tahakkuk etmektedir. Hadiselerin vuku bulmasında her ne kadar bu irtibatların bir yönden tesiri bulunmaktaysa da işin aslına bakıldığında her şeyi meydana getirenin Allah Teâlâ olduğu görülecektir. Her ne kadar yaratıp meydana getirmesinde böyle bir intizama muhtaç olduğu asla söylenemezse de kâinatta deveran eden mahut düzenin "adetullah" gereği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.[1]

Nazar değmesi şeklinde tabir edilen olayın naklî boyutuna gelince: Ulema nazarı her şeyden önce Kur'an-ı Kerimle desteklemektedir. Mesela, Yusuf süresinde anlatılan Yakup (Aleyhisselam)'un Mısır'a giden oğullarından topyekûn bir kapıdan değil farklı farklı kapılardan girmelerini istemesi[2]İbn Abbas, Katade, Dahhak gibi müfessirler tarafından "onlara değecek nazardan korkması sebebiyle bunu söylemiştir" şeklinde tefsir edilmiştir.[3]İbn Abbas (RadıyallahuAnh)'a göre Yakub(Aleyhisselam)'un bu sözü söylemesinin sebebi on bir kardeşin sadece bir adamın çocuğu olması sebebiyle onlara değecek olan her hangi bir nazardan korunmaları gayesiyledir.[4] Ayrıca güzel ve kuvvetli olmaları da ayrı bir nazar sebebi olarak sayılmaktadır Bu da nazarın ta o dönemde mevcut olan bir gerçek olduğunu bütün boyutlarıyla resmetmektedir. Her ne kadar bu konuda Mu'tezile'den[5] Ebu Ali el-Cübbâî gibileri dendene yapmaktaysalar da nazarın sabit ve hak bir iş olduğu ümmetin bütün âlimlerince müsellem kabul edilmiştir.[6]

Aynı şekilde Kehf süresinin 39. Ayet-i kerimesi sadedinde nakledilen rivayetler de İslam'da nazarın mevcudiyetini göstermektedir.[7] Bu ayet-i kerimede iki kardeşin kıssası hikâye edilirken birinin diğerine "Sen bağına girdiğin zaman (işte bütün bu güzellikler) Allah'ın dilediğidir. Kuvvet ancak Allah iledir" deseydin ya"[8] şeklinde söylediği söz nakledilmektedir. Kalem süresinde yer alan "Muhakkak ki o kâfir olmuş kimseler zikri (Kur'an'ı) duydukları zaman elbette gözleriyle seni kaydırmalarına pek yakın olmuşlardı"[9] şeklindeki ayet-i kerime de İslam'da nazarın varlığına delil sayılmaktadır.[10]Bu ayet-i kerimenin tefsirini yapan bir takım müfessirler Müşriklerin Efendimiz (Aleyhissalatü vesselam)'i göz değdirerek helak etmeye yönelik bir takım formüllere ve mücerreb hadiselere başvurduğunu aktarmaktadırlar.[11] Bunun içindir ki bir kısım âlimler bu ayet-i kerimenin kıraat edilmesinin nazarın zararını def edeceğini belirterek bu ayetin göz değmesi olayının hak olduğunu ortaya koymakta asıl olduğunu söylemişlerdir.[12]

Herhangi bir şeye duyulan hayranlık sebebiyle nazarın tahakkuk edeceğine dair

hadis mahiyetinde rivayetler de mevcuttur. Bu rivayetler cümlesinden olarak "Göz değmesi haktır,"[13]"Deveyi kazana insanı mezara sokar"[14]şeklindeki rivayetlerin tamamı nazarın varlığına delalet etmektedir. Nazarla ilgili İmam Malik'in Muvatta'ında yer alan bir rivayet de şöyledir: Muhammed b. EbîUmame b. Sehl b. Huneyf babasının şöyle dediğini işitmiştir: Babam Sehl, (Cuhfe yakınlarında bir mevki olan) Harrar'da gusül aldı. Üzerindeki cübbeyi çıkardı. Amir b. Rebia'da (babama) bakıyordu. Babam Sehl, beyaz ve cildi güzel olan birisiydi. Bunun üzerine Amir b. Rebîa'nın "Bu gün gibi bir gün ve böyle pürüzsüz bir cilt görmedim" demesiyle Sehl olduğu yere baygın düştü. Ve bitkinliği gittikçe arttı. Resulullah(Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'a "Sehl baygın düştü. Ve sana gelemiyor" denilerek haber verilince Allah Resulü onun bulunduğu yere geldi. Sehl ona olan bitenleri anlatınca Allah Resulü şöyle buyurdular: "Hangi şey üzerine sizden biriniz kardeşini öldürüyor. "Allah mübarek kılsın" deseydin ya!"[15] Hadise mahiyetindeki bu rivayet nazarla ilgili varit olmuş kavlî rivayetleri de tasdik eder mahiyettedir. Zira bu rivayette de nazarın öldürmeye dahi varan tesiri görülmektedir.[16]

Hatta bununla ilgili ulema şöyle söylemektedir: Göz değdirme hasleti olan kişiyi halifenin tespit etmesi durumunda rızkını temin edip onu evinden dışarıya çıkartmamalı ve insanlarla oturup kalkmasından menetmelidir. Zira bu kişinin zararı Hz. Peygamberin mescitlere yaklaşmalarını yasakladığı sarımsak veya soğan yiyen kimselerin zararlarından daha şiddetlidir. Aynı şekilde Hz. Ömer (RadıyallahuAnh)'in menettiği cüzzamlının zararından da daha beterdir. Öyleyse bu kişinin topluma karışması engellenmelidir.[17]

Nazar değmesinin keyfiyetiyle ilgili konuşmak gerekirse şunlar söylenebilir: İnsanlar tabiatları itibarıyla farklıdırlar. Nazar kimi zaman insanın gözünden çıkıp havada olan ve nazar edilen kişinin bedenine ulaşan bir zehir sebebiyle değebilir. Kimileri şöyle demiştir: Hoşuma giden bir şeyi gördüğümde gözümden çıkan bir sıcaklık hissetmekteyim. Bu durum tıpkı hayızlı bir kadının elini süte koymasıyla sütün bozulması gibidir. Şayet bu kadın temizlendikten sonra elini süte koysa süt bozulmayacaktır.[18]

Nazardan dolayı okunma mevzuuna gelince bunun da sünnetle desteklenmesi mümkündür. Efendimiz (Aleyhissalatü vesselam) akrep sokmasından dolayı rukye yapılmasına izin vermiştir.[19]Aişe(RadıyallahuAnha)'den nakledilen bir rivayette o "Hz. Peygamber bana gözden dolayı rukye yapmamı tavsiye ederdi" demektedir.[20] Bir diğer rivayette Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir cariyenin yüzünde siyahlık görünce "Bunda nazar vardır. Ona rukye yapınız" buyurmuştur.[21] Bunlar ve benzerleri olan birçok rivayetler bizlere nazarın hak ve sabit olduğunu göstermekle birlikte göz değmesinin okunma ile birlikte def edilebileceğini de göstermektedir.Ba husus selefi kesimin inkâr ederek şirk addettiği rukye kayıtsız bir şekilde mutlak olarak ele alınmamalıdır. Efendimizin nehyedip yasaklamış olduğu rukye çeşidi şirk ehlinin şeytanlardan veya cinlerden yardım isteyerek yapmış oldukları rukyedir.[22]

---

[1] Ebubekir İbnu'l-Arabî, el-Mesâlik fî Şerh-i Muvatta-i Mâlik, VII/

434-435, Daru’l-Ğarbi’l-İslâmî, Beyrut, 2007, B.I

[2] Kuran, Yusuf, 67

[3]İbnCerir et-Taberi, Camiu’l-Beyan, XIII/ 236-237 vd. DaruHicr, Kahire, 2001, B.I, Ebu Mansur el-Maturidi, Te’vîlâtu’l-Kur’an, VII/332, Daru’l-Mizan, İstanbul, 2006,İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azim, III/535,Daru’l-Kitabi’l-Arabî, Beyrut-Lübnan, 2011, Muhammed Senaullah el-Mazhari,Tefsiru’l-Mazharî, V/47, DaruİhyaiT-Türasi’l-Arabî, Beyrut-Lübnan, 2004, B.I

[4] Abdurrahman es-Seâlebî, el-Cevâhiru’l-Hisân fî Tefsîri’l-Kur’ân, III/338 DaruİhyâiT-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, 1997, B.I

[5]İbn Adil ed-Dımeşkî, el-Lübab fî Ulûmi’l-Kitâb, XI/151 Daru’l-Kütübi’l-İkmiyye, Beyrut-Lübnan, 1998, B.I

[6]Fahruddin er-Razi, et-Tefsiru’l-Kebir, XVIII/176 vd. Daru’l-Fikr, Beyrut, 1981, B.I

[7] Celalettin es-Suyûtî, ed-Dürru’l-Mensûr, IX/542 vd. MerkezuHicr, Kahire, 2003, B.I

[8] Kur’an, Kehf 39

[9] Kur’an, Kalem 51

[10] Muhammed Senaullah el-Mazharî, Tefsiru’l-Mazharî, IX/383-385, DaruİhyaiT-Türasi’l-Arabî, Beyrut-Lübnan, 2004, B.I

[11] Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, el-Cami’ li Ahkâmi’l-Kur’an, XVIII/178, Mektebetu’s-Safâ, Kahire, 2005, B.I

[12]ŞihabuddinMahmud el-Âlûsî, Rûhu’l-Meânî, XVI/64, Daru’l-Fikr, Beyrut-Lübnan

[13]Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/ 281, No: 2477, Buhari, Tıb, No: 5408, Müslim, Selam, No: 2187, Ebu Davud, Sünen Tıb, No: 3881, Tirmizi, Sünen, Tıb, No: 2061, İbnMace, Sünen, Tıb, 3506, Hakim, el-Müstedrek, No: 5742, Taberâni, el-Evsat, No: 6536, el-Kebir, No: 3561, Müsnedu’ş-Şâmiyyîn, No: 459, el-Bezzâr, Müsned, No: 4877, İbnHibbân, Sahih, No: 5504, el-Beyhaki, es-Sünenu’l-Kübrâ, No: 7570 vd.

[14]İbn Şihab, Müsned, No: 1057, Ebu Nuaym, Hilye, VII/90, Hadisin tahrici için bkz. Aclûnî, Keşfu’l-Hafâ,II/71 Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan 2001,Şemsuddin Muhammed es-Sehavî, el-Makâsıdu’l-Hasene, s.341, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan, 2006, B.II

[15] Malik b. Enes, Muvatta, Kitabu’l-Ayn, No: 1745

[16]İbn Abdilber, el-İstizkâr, VIII/400 Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan, 2010, B.III

[17] Muhammed b. Abdülbakî ez-Zürkânî, Şerhu’z-Zürkânî alâ Muvattai’l-İmam

Malik, IV/430 , Daru’l-Hadis, Kahire, 2011

[18] Muhammed Zekeriyya el-Kandehlevî, Evcezu’l-Mesâlik, XVI/484 Daru’l-Kalem, 2010, B.II

[19] Ahmed b. Hanbel, Müsned, 40/18 No: 24018, Müslim, Kitabu’s-Selam, No: 5673, Bezzâr, Müsned, No: 6775,

[20] Müslim, Kitabu’s-Selam, No: 5678,

[21] Müslim, Kitabu’s-Selam, No: 5681

[22] Muhammed Taki el-Usmânî, TekmiletuFethi’l-Mülhim, VI/188 Daru’l-Kalem, Dımeşk, 2006, B.I